

A mi pásztoraink...

A pásztorokra már a íóisten is nemes feladatot szabott, mikor éneket idején a szabad ég alatt őrt álltak a nyájuk felett: nekik kellett teljesíteniük a jeladó angyal parancsát, a fényességet követniük Bethlehembe, hogy lássák az Údvizítőt. Azóta csak szaporodott a dolguk. Elkísérték a hazát kereső Árpádot a Kárpát-medencébe és bárányokkal, ürüjeikkel, toklyoikkal szolgálták konyhájukat. Majd íhletet adtak a regösöknek, költőknek, íróknak. Mintát álltak festőknek, szobrászoknak, s alkalmat adtak a néprajz kutatóknak, hogy az utókornak legalább ezer hozzájuk kapcsolódó jelentést hámazzanak ki a régiek beszédéből. Színes fantáziájú dalnokok a szerelem gyöngyöreit is a pásztorok órájával hozták kapcsolatba.

Számunkra a pásztorok legjelentősebb cselekedete akkor kezdődött igazán, mikor a magyar mezőgazdaság is rájuk bízta izmosodását. Lendítsék föl a juhtenyésztést. Gazdálkodjanak a talenymokkal a legjobb tudásuk szerint. A fényességet követő nyájkisvágók helyett szakkepzetett juhászok vették át, s azon fáradoznak, hogy isten bárányából jó, valutát hozó birka legyen.

*

A juhtartás a hozzáértőknek kifizető. Egy birkától évente másfél bárányt és hat kiló gyapjú jut számolnak. Ezer-kétezer forint között szökták várni a tisztá hasznát a jobb állatok darabjától. Ettől függetlenül mégis kevés gazdaság vállalkozik birkatartásra, még akkor is, ha az állam jelentős summával segíti őket. A miertre több válasz is kívánkozik. Először: a birka csak látszólag igénytelen, a hozzá nem értők keze alatt gyorsan nullára megy. Ugy is szokták mondani: „a juhász talpától tejei a farka”. Ki mennyit megy utánuk, annyi a haszna. Másodsorra: nagy állományoknak nagy legelők kellenek. És ebben a takarmányinséges világban a jó füvetek lekaszállák a tehéneknek. Harmadsorra: a nyájat nem elég csak gondozni — öreg juhász csavaival —, szeretni is illik. Ezek hiányában sok gazdaság belebukik a juhászatba.

Balástyán, az Alkotmány Tsz Zöldmező majorjában, mióta Vadász Lajosék a juhászok, rendbe jöttek a dolgok. Birkáként József pártikájá szerint megszűnt a bűdös sántaság, s a hét-nyolc éve már semmi gond sincs a juhászatnál. Szinte észre se veszik, hogy van. Azelőtt mindennaposak voltak a veszekedések, tanácskozások a térszírodon. Az állatok mostani gondozó szabócsin emberek. Az Ecsedi-láp széléről jöttek. Előbb Dömsödre, majd onnant Balástyára. Szolgálati lakást adtak nekik a tévész, s negyven-hatvan évig gondozták a családja. Vadászék különben most már a Pest megyében saját házukban laknak. A nagypapa is juhász volt, a neve ellenére. Beszélgetéskor még más is tisztázódik:

— Miért nem pásztor a juhász?

Sunyókás mosolv érkezik az ajtófélfának támaszkodó svájcisapkás embertől.

— Mert az csak őrt a nyáját, a betegségeket nem nagyon ismeri. Már mint abban az értelembe, teszme hozzá, szakmailag nincs úgy fölkelésülve. Szerintem legalább is.

Az igazat a legeltetés példájával is igazolja: nem minden ember tudja, mikor, milyen időben, hová kell hajítani. A juhász ismeri a módját.

A herelátás fortélvainak számbavétele után netesza kerüli: „a hozzáértés fél haszon”. Ez pedig olyan apróságokból jön össze — a legeltetésen kívül még —, mint a körmölés, járatus, abrakolás. A jó gondozó az állat külön szokásait is — mint szeles, falánk, bamba — ismeri. Kétszáz egyformának látszó cementpofájú birkánál ez nem is kis dolog.

— Hová megy a juhász karácsonykor?

— A hodályba, mint máskor. Ellátjuk a nyáját, megetetünk, megitatunk, s ha az idő engedi, kerülünk egyet.

— Vadász Lajos mikor pihen?

— Amikor az asszony legeltet. Az is kiderül a végére, hogy ez fordítva is így van — ketten gondozzák az állatokat. Meg hogy nyáron a juhász a gazda, télen a tévész, mert akkor iórészt „szákból” etetnek. Vadászék százalékra dolgoznak, s minél több birkát nevelnek, annál több jut nekik. Lányuk, Zsuzsa, kollégista és kicsi korában nem szerette se a bárányt, se a birkát. A nyírás-hoz jön segítség — Pestről. Hegedűs István, az állattenyésztési ágazat vezetője toldja meg annyival, hogy a tévészben az országos és a nemzetközi nyíróverseny győztese, Piroška Sándor szokta lekupni a birkák bundáját. Egy nap végez a négyszáz jószággal — mivel többen dolgoznak a kezére alá. Profi ő is, meg csapata is.

Az olvasmányokban, a köztudatban is a juhász cifra szürbe burkolózott furulyás ember, ki naphosszat elmélkedik a természet és a szépasszonyok dolgain. A könyvek élménye nem bai, ha megmarad bennünk, de a mai juhászoknak megváltozott az életük. Több szakértelmet kíván munkájuk szűrés előidekénél. Az újfajta birkáknak már nem elég a legeltetés. Gondosan összeállított takarmányvadagtól évarapodnak, a tévész számdéka szerint. Ehhez viszont már tarisznyába kell dugni a nikulát és szögér is lehet akasztani a cifraszűr meg az esküvői fények mellett. Vadász Lajosék is inkább olvasnak, ha követik a nyáját.

*

Csongrád megyében tavaly 154 ezer birkát számláltak az állattenyésztési felügyelőség statisztikusa. Téveszékben 100, a háztájiban

Nőtton-nó a távolság közöttünk. Van, aki azt mondja rá, ne bánjuk, ilyen a világ. A modern ember nem szorul rá a másik modern emberre, ennélfogva nem is törődik vele. Képes végigutazni Európát oda és vissza, megnez mindent, amit csak lehet, de nem szől senkire. Azért talán, mert nem tud nyelveket? Itthon se lehet rámondani, hogy beszédes lenne, legföljebb a szembejövő autósokat meg az idő óta előzőket szidia Szarvastól Köszegig. Neki ennyi éppen elég.

Olyan is van, aki azt mondja rá, nagy baj, mert ha befelé fordulunk, úgy átalakulunk, annyira elkorcsosulunk, hogy szülőanyánk se ismer ránk. Kiadós, jó beszélgetéseket képesek vagyunk meghallgatni a televízióban vagy a rádióban, de a szánkat akár a pók is beszöhetné, szóra nemigen nyitjuk. Örömlünk? Alig van, mert mitől — kitől? — lehetne? Bánatunk lehet, azt meg addig nyeljük, amíg vagy a gyomrunk lukad ki tőle, vagy a szívünk megy tönkre bele. Örülhetünk, ha eddig eljutunk, legalább mehetünk a patikába, és bajainkat ráfoghatjuk a balkezes orvosokra. Van ember, aki ettől az érzéstől képes meggyógyulni. A rendelő előtt legalább jól kibeszéli magát.

Ezek a boldogságok mindig eszembe jutnak, ha Tápén járok. Valóságos csoda, hogy ez a Szedgedhez tapadt falu 1934-től szinte megszakítás nélkül táncol és dalol. Együttessnek mondják a csoportot. Nem is kell nagyon megkurátáruk a nevét, hogy rábukkanjunk a lényegre: együtt vannak. Mai fogalmaink szerint azt se mondhatom rájuk, hogy úgy tartoznak egymáshoz, mint a család tagjai, mert a családok is szétrebbennek inkább.

Szíves invitálásra mentem a minap is, mert évfordulót ünnepeltek. Mitől? Harminc évvel ezelőtt tizenhárom táncospár eljött a VIT-re, Berlinbe, a magyar parasztfúvéság képviselni. Első gondolát: régen volt, mit lehet ezen ünnepegni? A második: ne találgassuk, inkább nézzük meg.

Úgy kezdődött, hogy húsvét tá-

37. az állami gazdaságokban pedig 17 ezret. A szegedi járásban, olyan fele-fele arányban áll a közös meg a házaknál tartott állomány. Oka ennek, hogy sok a tanya, a szétszórt parcellákon pedig a semlyék Szatymazon, a Homokgyöngye Tsz-ben erre alapozva birkatartó szakszoportot alakítanak. Mórítz Imre elnök és Bujdosó Albert főmezőgazdász mondja el, mi is ez tulajdonképpen.

Az új szabályok szerint most már kívülálló is lehetnek tagjai a tévészervezte csoportnak. Még az állami is segít hozzá. Például a birkatartó gazdának, aki szaporítja anyaállományát, darabonként hétszáz forintot ad. Ezentül őra, sopára, hódályra fölvett kölcsön kamatának nagy részét is átvállalja. A tévész is érdekelte van tőle, mert a szakszoport bevételének legalább tíz százalékát megkapja az államtól. Ilven kis közösségnél, mint a miénk, számít minden fillér. Amúgy is bajban vagyunk.

— Jelentkeztek már tagnak?

— Elkészült a működési szabályzat. Előtte megkérdeztük a gazdákat, és sokan mondták, szeretnék belépni.

— Mit garatál a tévész?

— Adunk gyöpot, alomnak valót, s megvesszük tőlük a trágyát, értékesítjük a gyapjút és a bárányokat. Nincs velük gond, máj-nem helyükbe jön a nyugati verő. Kapósak külföldön a magyar birkák. A szakszoport tagjai több pénzt kapnak, mint a kistermelők. Arra is gondoltunk, hogy pajtát építünk a nyírásra. Célunk, hogy megmozgassuk az emberek szében szunnyadó tőket.

Ennek első jelei már mutatkoznak. Szatymazra is járunk ki Szedgedről, tanácsokat vásárolnak és birkát tartanak az udvarban. A vállalkozó kedvű emberek bizonyára szeretik az állatokat és azt is sejtik, hol fial a pénz.

Talán ök lesznek a mi pásztoraink. kik idejében megdiszantolták a fényességet?!

MAJOROS TIBOR

Együtt

Ján jött valaki az együttesbe, és azt mondta, ő a koreográfus. Egyik próba még véget se ér, ott a másik. Két hét múlva nekibátorodnak a tápaiak, megkérdezik, mire megy ki a játék. Bizalmas ügyeket kikotyogni? 1951-ben? Majd megtudják! Megint eltelik két hét, megint kérdés. Majd megtudják! Jönnék mások is. Mi lesz itt? Ellenőrznek bennünket! Miért? Majd megtudják. Indulni kell az előkészítő táborkba! Erre aztán a tápaiak kezdték mondani a magukét: aratásban táncolni? A legény kaszálni, a leány szedje a markot, De bizony el kell menni!

Elindult a tizenhárom pár. Két hét „edzőtábor” két hét Berlin. A különvonalat akkor jött ki a gyárból. Ahányszor megálltak útközben, mindenhol zajos fogadtatás, csak Drezdában nem. Drezdából több volt a térképén akkor, mint a valóságban. Rommálót, néma város, ilyen volt a háború!

Odaérnek Berlinbe, azt mondja valaki, hagyják a csomagot a vonatban. Valaki megrémül: kezdik már! Visznek bennünket! Szemük-szájuk nyitva marad, mire a szállásra érnek ott van minden csomag. Ez se hiányzik, az se, mind egy szálit itt van. Ilyen létezük a háború utáni világban? Gazdátlan csomagunk nem két lábba? Hová jöttünk mi tulajdonképpen?

Eisepegi valaki, de jó lenne hazaugrani. Csak benézni a kapun, aztán visszajönni. Nevetnek most rajta, de külföldön akkor voltak először. Jött a nagy fölönulás, hej, de szép volt. Olyan szép, hogy utána le kellett vetni a galácipót. Mezfőláb akár az óceánig émentek volna, de cipőben egy lépést se tovább. Naponta legalább kétszer léptek föl a lakodalmassal és a sodró-fonótáncra, a forgtetes tapshoz hamar hozzázóttak. Amikor jöttek haza, éppenhogy elérték Pesten a vonatot, abba a kocsiába lökdöttek be, amelyik előttük állt. Jött a kalauz, megbüntette őket. Párnás

Tornyai és Ady

Nincs rá adat, hogy valaha is találkoztak. Mikor Tornyait Budapestre úzte a vásárhelyiek közöttje (1921), Ady már kiköltözött a Kerepesi úti óskertbe. A költözési és a festőóriás találkozás nélkül is egyek voltak az úri Hunnia, Ugar-Magyarország hój féktele-nül dühödött (Ady), hol haragos elbulsulás (Tornyai) tagadásában. Igaz, a vásárhelyi szegénysorról a piktorok Parnasszusára érkező Tornyai nem tudta átlení-ni osztálya korlátait: a szegény-parasztság szemével látta és keseregte a századelő magyar valóságát. Ady, a hétszilvafás bockorosnemes ösők unokája messzebbre tekintett: szívét, az ő frigyiládát és forradalmas lel-két küldte „véreinek”, a munkások dűbörgő ezreinek (Küldöm a frigyiládát).

Alig ismert tény, hogy Tornyai Ady első hívei között volt. Nem járhatunk messze az igazságtól, ha jőbarátja, az Ady-hívó Szőri József, és Adyt korán elismerő Rudnay Gyula hatására gondolunk. Meglepon korán bukkan föl a festő tollán Ady-motívum. Rudnayhoz frott, 1908. január 22-én kelt levelében ezt olvashatjuk: Butaságban, ködében, unalomban dőlnek az egész Vársárhely... „Ez a magyar Ugar.”

A vásárhelyi művészkolónia és a helyi Irodalmi és Művészeti Társaság 1910-ben — Gonda József szerkesztésében — irodalmi, művészeti és kritikai szemlét indított A Jövendő címmel. Szinte nem volt szám Ady verse és novellája nélkül. Tornyai a legszorgosabb munkatársak között volt. Ady Párizsból küldte üdvözlését a vásárhelyi lap-alapítónak: ... a „paraszt-Páris” hírtelen beszélni kezd magáról, mint a magyar intellektuális forradalom új sánche-lye... Itt Párizsban, hova sok magyar családossal rejtőztem el, olvasom az „A Jövendő”-t...

Ady 1909 novemberében elnyerte a főváros 2000 koronás szépirodalmi díját. Tornyai ek-

kor írt, *Alkalmi óda* című böks-verse az *A Jövendő* 1910. augusztus 15-i számában jelent meg. Idézzük második versszakát:

*Vásárhelyen egy hét óta,
Jaj, de megnőtt Ady Bandi,
Ezer fiores, az áldóját, emmá!*
[summa]

*Ej micsoda
Egi csuda —
„Fogalomnak” köll ott lönni!*

Tornyai festészetében a 10-es évek elejétől szaporodnak meg Ady szimbolizmusával rokonítható motívumok. Egyik legismertebb — költőket meghihető — képe a *Bús magyar sors, ün-életrajz*. A nap szítta, komor pusztán egyetlen rozzant gebe horgaszja fejét, jelképezve a magyar sors reménytelenségét és kiszolgáltatottságát, a vidéki értelmiség kivertéségét. A képet *Ady Lelkek a pályván* című verse illehte:

*Ha láttok a magyar Mezőn
Véres, tajtékos, pályván*
[émnet]

*Vágyjátok el a kötelét,
Mert lélek az, bús magyar*
[lélek]

A vers és kép közötti eltérés Ady és Tornyai látásmódjának — már írt — különbségéből fakad. Ady kipányvázott menje tajtékokik, szabadságot akar. Tornyai kivénhedt *gebéje* nem látad, sorsa: bús magyar sors.

Több más Ady-vers is meghihette a festőt. Az *Egyedül a tengerral* első sora képpé vált Tornyai ecsetjén. Bodnár Éva *Tornyai János* című könyvében (1956) közli a *Tengerpart, al-kony, kis hotelszoba* hasonmását. Az 1978. szeptemberi képar-venesen fölbukkant Tornyai *Az eltévedt lovas* című festménye. A kép alján és hétéoldalán a festő kézírásával — szörendcserevel — a vers kezdő sorai: *Vak ügyé-tését hallani hajdani eltévedt lovasnak, Ady*.

Tornyai 1917 januárjában életrajzot küldött Felvinczi Takács Zoltánnak. Ebben festészetét így jellemezte: *munkáltam a magyar ugart*. Vásárhelyre küldött levelében (1922. aug. 10.) a városi tanácsot — Ady szöalkotásával — lekicsinylőleg *Költőcske Mihály*nak nevezte. Szedgedre 1927. november 23-án Juhász Gyulának. Nem maradtott ki a Vátesz neve: *Azt hiszem, mi igazán testvérek vagyunk, nemcsak boldogult Szőri Józsa és Ady Endre révén, de az érze-seinkben és világgélfogásunkban is*.

Nemegyszer idézett Ady-verse, Egykori iskolatársának, a Vásárhelyi Friss Újságot szerkesztő Szathmáry Tihamérnak 1928-ban ezt írta: *mindig a Népet és az Igazat akartam,*

Szent bús utam meg nem
[látta]

A pimaszok és a gyávák (...)

Ezt a pár Ady-sort a kis leánykád kedvéért írom, aki szereti Adyt. A rövidített idézet a Lovatlan Szent György című versből való; e levelében olvashatjuk még A fajtám takarója első versszakát.

Petrovics Eleknek írt, 1928. június 27-én kelt levelében így summázta munkásságát: *Adynak arra a kérdésére szeretnék megfelelni, amelyet az ő nagy és fajáját szerető lelke fölvetett a magyarról.*

*Van-e célja és nagy akarata,
Hoz-e valamit, ami övé,
Ami magyar, ami igaz
maga? (...)*

Az idézeteket szaporíthatnánk, hiszen az „ecsetelő polgár” ebben a levelben nemcsak a *Pimasz, szép arccal*, hanem *Az Istennek viselőse* című Adv-versből is idéz.

Nemigen ismerünk más festőt, akinek életét és munkásságát ennyire áthattotta Ady költszete. Azt írta, sosem találkoztak. De kell-e ennél nagyobb és igazabb „találkozás”? Hogy írt Ady?

És egymás felé már
[csörtettünk,
Mint rég eljegyzett cimborák,
Festő képét, poéta versét;
Fölkínáltuk egymás borát.

HORVÁTH DEZSŐ